

en nadelen moeten zorgvuldig worden afgewogen en soms gaat het mis.

Summary *Mussel Mytilus edulis kills Oystercatcher Haematopus ostralegus*

An adult Oystercatcher was found dead with a relatively large mussel of about 55 mm length pinched onto its bill. The bill tip had penetrated the shell at the ventral side at a position between the anterior and posterior adductor muscles. It is argued that when a bird opens a mussel by stabbing, as this bird surely intended to do, this position of the bill is fatal to the bird, as it enables the mussel to shut its shell firmly, because the posterior adductor cannot be damaged at the first moment of attack. To be successful the bill has to penetrate the shell at its posterior end (dorsally or ventrally) and it must be directed at the posterior adductor in order to sever this muscle immediately to such an extent that its resistant pull can be overcome.

Literatuur

- BALDWIN W. P. 1946. Clam catches Oystercatcher. *Auk* 63: 589.
- GLUTZ VON BLOTZHEIM U. N., BAUER K. M. & BEZZEL E. 1971. Handbuch der Vögel Mitteleuropas, 4. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main.
- TEN HAKEN K. 1972. Aalscholver stikt in snoekbaars. *Vogeljaar* 20: 163.
- HULSCHER J. B. 1985. Growth and abrasion of the Oystercatcher bill in relation to dietary switches. *Neth. J. Zool.* 35: 124-154.
- JUKEMA J. 1979a. Eidereend *Somateria mollissima* als slachtoffer van mossel *Mytilus edulis*. *Limosa* 52: 73-74.
- 1979b. Kanttekeningen bij de goudpleviertellingen. *Watervogels* 4: 223-225.
- MELVILLE D. S. 1982. Notes on "disabled" waders in East Asia. *Wader Study Group Bull.* 36: 14-15.
- SWENNEN C., DE BRUIJN L. L. M., DUIVEN P., LEOPOLD M. F. & MARTEIJN E. C. L. 1983. Differences in bill form of the Oystercatcher *Haematopus ostralegus*; a dynamic adaptation to specific foraging. *Neth. J. Zool.* 17: 58-83.

J.B. Hulscher,
Zoölogisch Laboratorium, Rijksuniversiteit Groningen,
Postbus 14, 9750 AA Haren Gr

Het Porseleinhoen *Porzana porzana* langs de IJssel in 1987

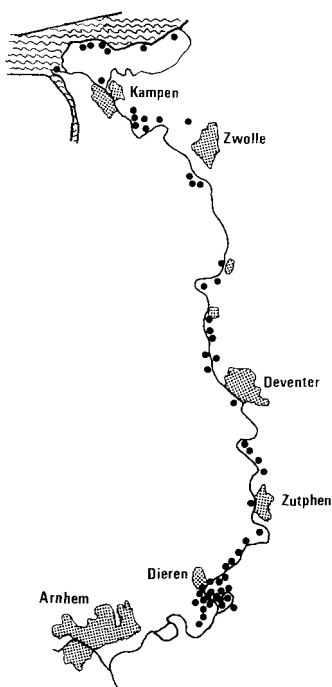
Van het voorkomen van het Porseleinhoen in de uiterwaarden langs de IJssel is nog nimmer een volledig beeld verkregen. Alleen in de IJsseldelta is het aantalsverloop vanaf de jaren zestig tot heden gevolgd (Gerritsen & Lok 1986, B. Dijkstra). Door de Vogelwerkgroep Grote Rivieren (1979) wordt het Porseleinhoen in het rivierengebied een schaarse broedvogel genoemd, maar langs de IJssel

wordt de soort nauwelijks gemeld. Wie de *Atlas van de Nederlandse Vogels* (SOVON 1987) raadpleegt, zou moeten concluderen dat het Porseleinhoen langs de IJssel schittert door afwezigheid.

Om dit beeld te toetsen aan de werkelijkheid is het Porseleinhoen in 1987 langs de gehele IJssel geïnventariseerd. Het inventarisatiegebied (106 km² uiterwaarden) werd verdeeld in acht telgebieden. Tot in de eerste decade van juli, en vooral ten zuiden van Deventer ook nog later, zijn aan alle telgebieden ten minste enkele avond- en nachtbezoeken gebracht. Enkele tellers maakten, zonder veel succes, gebruik van een cassette recorder. De waarnemingen van roepende mannetjes werden geïnterpreteerd volgens het criterium: ten minste één waarneming van een roepend mannetje moest verricht zijn in de periode 20 mei–15 juli voor de aanname van een territorium (SOVON/CBS 1986). In de tweede helft van juli bevonden zich op een aantal plaatsen nog veel honkvaste mannetjes. Ook als van deze vogels geen waarnemingen in de genoemde periode waren gedaan, werden zij toch als territoriumhoudend beschouwd. Dit gold ook voor fanatiek roepende mannetjes die tot half augustus op nieuwe plaatsen werden gevonden. Dit werd door ons verantwoord geacht, daar bij gunstige omstandigheden ook na half juli nieuwe vestigingen kunnen optreden (Hustings *et al.* 1985, Bijlsma 1987).

Vanaf begin mei tot in de tweede decade van juni werden slechts enkele Porseleinhoentjes gehoord. De meeste bevonden zich in het noordelijk deel van het IJsseldal. In de decade daarna trad de IJssel buiten haar oevers en liep een groot deel van de uiterwaarden onder water; er werden in deze periode geen nieuwe territoria vastgesteld. De daling van de waterstand, ingezet op 26 juni, bereikte in de tweede decade van juli een niveau waarbij over grote oppervlakten de vegetatie weer zichtbaar werd. Tellers die in de periode 14-17 juli hun telgebied in de nacht bezochten, werden geconfronteerd met een bescheiden influx van Porseleinhoentjes. Er werden veel nieuwe territoria vastgesteld. Vooral in gebieden waar zij geclusterd voorkwamen (figuur 1), zweepten de mannetjes elkaar op. Dit leverde wel eens problemen op met het onderscheiden van de verschillende territoria.

In totaal zijn 57 territoria vastgesteld (figuur 1). Het werkelijke aantal zal hoger liggen. In de periode met de grootste roepactiviteit zijn niet alle op het oog geschikte broedgebieden bezocht, terwijl solitaire vestigingen vermoedelijk niet alle zijn opgemerkt. Solitaire vogels zijn in het algemeen zeer zwijgzaam (Glutz von Blotzheim *et al.* 1973). De roepactiviteit bleef in die periode vrijwel beperkt tot de periode 01u00-04u00. Dit werd pas laat onderkend. Veel gebieden zijn aanvankelijk alleen in de eerste uren na zonsondergang bezocht. De leemten in de verspreidingskaart in de omgeving van

Figuur 1. Verspreiding van het Porseleinhoen langs de IJssel in 1987. *Distribution of the Spotted Crane along the river IJssel in 1987.*

Arnhem en ten zuiden van Zwolle zijn waarschijnlijk op deze manco's in het onderzoek terug te voeren. Een aantal van minimaal 70-100 territoria in het IJsseldal in 1987 lijkt een aannemelijke schatting. Op basis van inventarisatiegegevens uit voorafgaande jaren valt te concluderen dat het aantal territoria normaliter tussen de 5 en 30 ligt, waarbij de laatstgenoemde waarde een schatting voor 1983 is. In dat jaar werd in het rivierengebied eveneens een influx van Porseleinhoentjes vastgesteld. In de uiterwaarden van Waal en Rijn werd de roep van tientallen mannetjes gehoord (van den Bergh & Helmer 1984, Bijlsma 1987). Deze influx werd vanaf eind juni opgemerkt. De influx in het IJsseldal in 1987 viel dus ruim twee weken later. In 1980 waren de waterstanden in de rivieren pas in juli zeer hoog waardoor gunstige omstandigheden pas tegen het einde van die maand aanwezig waren. Toen werd geen influx van Porseleinhoentjes vastgesteld (Bijlsma 1987). Mogelijk viel de periode met gunstige milieuomstandigheden toen te laat in het seizoen.

Van de roepende mannetjes werd 82% ($n = 57$) gevonden in lage vegetaties: drassig en ruig hooiland of moerassige vegetaties met onder meer zeggen. De overige territoria lagen vrijwel alle in hoog-

opgaande structuren zoals rietmoeras. Het laatste vegetatietype komt langs de IJssel echter beduidend minder voor dan de twee eerst genoemde.

Dankwoord De inventarisatie werd uitgevoerd door B. Dijkstra, W. G. Gerritse, G. Groot Koerkamp, A. M. Hottinga, K. Weiland en ondergetekenden. Genoemde tellers, en zij die daarnaast hun steentje hebben bijgedragen, worden hartelijk bedankt voor hun inzet en het afstaan van de gegevens.

Summary *Occurrence of the Spotted Crane Porzana porzana along the river IJssel in 1987*

In 1987, the occurrence of Spotted Crane in the river forelands (106 km² along the lowland river IJssel (Gelderland and Overijssel) was studied. In May and June, only some Spotted Cranes were found. During the second half of June an inundation of the river forelands took place. After the water dropped, marshy pastures remained. In the second half of July, especially from 14 up to 17 July, quite a lot of male Spotted Cranes were located, spending the entire night uttering their advertising call. A total number of 57 territories was located, the whole population was estimated at at least 70-100. In years without an influx the numbers are less, 5-30. Most of the territories were found in marshy pastures or wet sites covered with sedges, some in reed beds.

Literatuur

- VAN DEN BERGH L. M. J. & HELMER J. 1984. Over het voorkomen van Porseleinhoentjes *Porzana porzana* langs de Grote Rivieren in 1983. Vogeljaar 32: 279-289.
- BIJLSMA R. G. 1987. Porseleinhoen. In SOVON, Atlas van de Nederlandse vogels, p. 194-195. Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland, Arnhem.
- GERRITSEN G. J. & LOK J. 1986. Vogels van de IJsseldelta. IJsselakademie, Kampen.
- GLUTZ VON BLITZHEIM U. N., BAUER K. M. & BEZZEL E. 1973. Handbuch der Vögel Mitteleuropas 5, Frankfurt.
- HUSTINGS M. F. H., KWAK R. G. M., REIJNEN M. J. S. M. & OPDAM P. F. M. 1985. Vogelinventarisatie. Natuurbeheer in Nederland, dl 3. Pudoc, Wageningen/ Vogelbescherming, Zeist.
- SOVON/ CBS 1986. Handleiding Bijzondere Soorten Project. Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland, Arnhem/ Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg.
- SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse Vogels. Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland, Arnhem.
- VOGELWERKGROEP GROTE RIVIEREN 1979. Vogels van de Grote Rivieren. Spectrum, Utrecht.

*Rob L. Vogel & René van de Wal,
p/a Zutphensestraatweg 36, 6953 CL Dieren*